

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 7 Sayı: 34 Volume: 7 Issue: 34
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE “MEKÂN” IN SEMBOLİK YORUMU
THE SYMBOLIC INTERPRETATION OF THE “LOCATION” IN CLASSICAL TURKISH
POETRY

H. Gamze DEMİREL*

Öz

Klasik Türk edebiyatına ait metinlerde “sevgili (sultan, övülen)” nin bulunduğu mekânı, büyüyen bir imge- değer olarak ele almak gerekir. Sevgilinin bulunduğu mekân, kainatın manevi merkezi olarak kabul edilir ve ayrıcalıklıdır. Bu ayrıcalığı dolayısıyla âşıkın bütün ruhsal değişimi ve dönüşümü, onun mekânının etrafında gelişir. Sevgilinin bulunduğu mekân (bahçe, saray, ...); huzur, mutluluk toprağı, saf topraktır; kutsaldır, kutsalların toprağıdır; âşıkın asıl mekânı, asli yurdu; her şeyin merkezidir. Sevgilinin bulunduğu her yer, onun kutsiyeti ile kutsanmakta ve kutsal bir mekâna dönüşmektedir. Metinlerde sevgilinin mekânı, âşıklara, sonsuzluğu çağrıştıran ve özgürlük hissi veren, sıradan bir mekân olmaktan çok; aşkın bir mekân, coğrafi bir mekân olmaktan çok; manevi bir mekân olarak karşımıza çıkar. Sevgiliye, onun mekânına, dolayısıyla kutsala yakın olmak; gerek ekonomik gerek kültürel açılardan gelişmek, ruhsal açıdan yenilenmek, etrafına yaydığı ışıktan, feyzden faydalanmak demektir. Ondak uzak olmak ise yalnız ve çaresiz olmak demektir. Sevgilinin mekânı dışındaki bütün mekânlar ona yabancıdır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Şiir, Sevgili, Mekân, Sembol, Kutsal

Abstract

It is necessary to regard the location in which the beloved (the sultan, the praised) is present as a growing image or value in Classical Turkish Literature. The location where the beloved is accepted as the spiritual center of the world and it is privileged. Because of this privilege all spiritual development and transformation of love develop around its location. The location in which the beloved is present (such as a garden, a palace, etc) is the land of peace and happiness and pureland. It is holy and the land of saints. Moreover, it is the actual location and original hometown of the lover and the center of everything. Every place where the beloved is is sanctified with his or her holiness and transforms into a holy place. The location of the beloved in literary texts appear as an extreme location rather than an ordinary place that reminds lovers of “eternity” and gives them the feeling of “freedom”, a spiritual location rather than a geographical location. Being close to the beloved, his or her location and the holy one indirectly means developing culturally and economically, gettings spiritually refreshed and making use of the light it spreads around. On the other hand, being far away from it means being alone and helpless. Allocations outside the location of the beloved is unfamiliar to him.

Keywords: Classical Turkish Poetry, the Beloved, Location, Symbol, Holy.

Giriş

Klasik Türk şiirinde, sevgilinin bulunduğu yer (kûy) sıkça söz konusu edilmektedir. Âşık, kendisini mutlu hissettiğı bu mekâna ait pek çok ayrıntıya derin anlamlar yüklemekte; sevgilinin bulunduğu ve dokunduğı her yere ve her şeye kutsiyet atfetmektedir. Sürekli oraya ulaşmayı hayal etmekte, oradan ayrılamamakta, bu mekânı yaşlı gözlerle ve bin bir ümitle

* Yrd. Doç. Dr. Gamze DEMİREL, Sinop Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

beklemektedir. Âşıkın, sevgilinin bulunduğu mekâna karşı geliştirdiği bu hassasiyetler, insanın duygu dünyasında derin titreşimlere sebep olmakta ve bizi, metni anlamlandırma noktasında, “mekân” unsuru üzerinden daha da derinleşmeye, kelimenin sembolik anlamları üzerinde yeniden düşünmeye ve daha çeşitli yöntemleri kullanmaya zorlamaktadır. Mekânların, insanlarla önem kazandığı ve kutsal olanın, ortaya çıktığı mekânı ve mekândaki unsurları, kendisi gibi, kutsala dönüştürdüğü düşünülürse, sadece “sevgili (sultan, övülen)” yi değil; onun bulunduğu mekânı da, büyüyen bir imge- değer olarak ele almak ve bu bakış açısı ile tekrar incelemek gereklidir.

Sevgili ve Kutsal Mekân

Sevgilinin bulunduğu mekân, sıradan bir mekân olmaktan çok, sonsuzluğu çağrıştıran ve özgürlük hissi veren aşkın bir mekân, coğrafi bir mekân olmaktan çok; manevi bir mekândır ve diğer bütün merkezler gibi ayrıcalıklıdır. Bu mekân huzur, mutluluk toprağı, saf topraktır; kutsaldır, kutsalların toprağıdır; âşıkın asıl mekânı, aslı yurdu; her şeyin merkezi; evrenin tâ kendisidir. Bu “ ‘Kutsal Toprak’ aynı zamanda ‘Azizlerin Toprağı’, ‘Saadetlilerin Toprağı’, ‘Yaşayanların Toprağı’ ve ‘Ölümsüzlerin Toprağı’dır (Guenon, 2004: 87)”. “Merkez olarak kabul edilen bu mekânların, adı ne olursa olsun; birbirinden ne kadar farklı ve çeşitli olursa olsun, ortak özellikleri “(...): kutsalla (oldukça farklı yöntemlerle) temasa geçmeyi sağlayacak belirli bir mekân olmaları (Eliade, 2003: 356)” dır. Bu yüzden, sevgilinin bulunduğu her yer, onun kutsiyeti sebebiyle kutsal bir mekâna dönüşür. Dolayısıyla da “(...), herhangi bir insan, buraya dahil olabildiği ölçüde bu güçten pay alabilir, kutsallıkla dolabilir (Eliade, 2003: 356)”.

Ruhsal Dönüşümlerin Gerçekleştiği Yer Olarak Sevgilinin Mekânı

Âşıkın bütün ruhsal değişimi ve dönüşümü, sevgilinin mekânı etrafında gerçekleşir. Âşık, bu mekânda, ruhunun en derin ve en gizli kısımlarını tanıma fırsatı bulur. Sonsuz büyüklüğün temsilcisi olan sevgili ve onun bulunduğu mekân, büyük olan her nesne gibi, âşıkın düş dünyasında inanılmaz bir etki bırakır. “Büyük” olan karşısındaki bu hayranlık, kişinin gerçeklerden uzaklaşıp düşlerin arasında kaybolmasına; hayran olduğu nesneyi gözünde daha da büyütmesine ve ona daha derin anlamlar yüklemesine neden olur. Bu “sonsuz büyük mekân”, ya da “büyüklük mekânı”, var(lık) olabilme mekânıdır. Âşıkın en mutlu olduğu ve kendisini en güvende hissettiği yer, sevgilinin bulunduğu mekândır. Âşık, sevgilinin olmadığı “hiç” lik mekânından sıyrılıp; sevgili ile bir olma mekânına, yani tüm varlıkların merkezi olan bu ilahi ve aşkın mekâna ulaşma içgüdüsüne sahiptir. Çünkü merkeze yakın olmak, adalete, lütufa, barışa, himmete yakın olmak; ekonomik ve kültürel açılardan gelişmek, ruhsal açıdan yenilenmek demektir. Âşık, sevgiliden uzaktayken; “(...), sahici bir mahrumiyetle karşı karşıya kalır, ne yapacağını bilemez, acı içinde kıvrılır, hatta gözyaşları döker, yataklara düşer (Andrews, 2001: 126)”; huzursuz, güçsüzdür. Kendisini gurbette, kimsesiz ve hasta hisseder. Kutsal (sevgili, sultan, övülen) a yakın olmak ise; âşık, kendi özel mekân(ev)ındaymış gibi, güçlü bir “güven”lik hissi verir; evrenin sonsuzluğu içinde, kendini yalnız ve çaresiz hisseden âşıkın, korkularından uzaklaşmasını ve huzur bulmasını sağlar:

Temâşâ-yı gül ü gül- şende ârâm eylemez cânım

Ser- i kûyında cânânun garaz ârâm- ı cânımdur (Bâkî/ G. 128, b. 3)

(Canım, gülü ve gül bahçesini seyretmekle dinlenmez; sevgilinin mahallesinde bulunmanın amacı gönlümü rahat ettirmektir.)

Girye kılsam ne ‘aceb hâk-i rehinden dûram

Hep garîb aqlamağa hubbe-i vatandır bâ’is (Bâkî/ G. 28, b. 3)

(Sevgilinin yolunun toprağından uzakta olduğum için ağlasam şaşılır mı? Bütün kimsesizlerin ağlamasına vatan sevgisi sebeptir.)

Der-i dil-dârdan dûram diyâr-ı gamda mehcûram

Müselmanlar esirgen haste kaldım dâr-ı gurbetde (Bâkî/ G. 432, b. 3) (432-3)

(Sevgilinin kapısından uzağım; gam diyarında unutulmuşum; Müslümanlar koruyun gurbet kapısında hasta kaldım.)

Dil ne mihnetten kaçır hergiz ne gamdan incinür

Hecr elinden çekdüğü cevır ü sitemden incinür (Bâkî/ G. 76, b. 1)

(Gönül, ne mihnetten kaçır ne de her daim gam çekmekten incinir. O, ayrılık sebebiyle çektiği cefa ve eziyetten incinir.)

Bu yüzden de âşık, kutsal kabul ettiği bu mekândan ayrılmaya cesaret edemez; sevgilinin mekânından ayrılmanın düşüncesi bile âşıkın kederlenmesine sebep olur, çünkü mesafeler âşıkın olası kazanımlarını tehlikeye sokacaktır. Sevgilinin bulunduğu yerden ayrılmak, âşık için basit bir yer değiştirme değildir; bütün duygu durumunun değişmesine sebep olacak, ruhsal açıdan yenileştirici bir mekânla bağlantıya geçmek demektir ve elbette korkutucudur. Âşık, bağlandığı ve her şey pahasına boyun eğmeye razı olduğu bu çekim ve yaşam gücünü öylesine abartır; ona öyle olağanüstü anlamlar yükler ki, merkez (sevgili, sultan, övülen) den uzaklaşmaktan kaçır; sürekli merkeze yakın olmaya; merkezin etrafında dolaşmaya çalışır; orayı, Kabe gibi, gece gündüz tavaf eder. Âşıkın, merkez etrafındaki bu dairevî dönüşleri, onun merkezden çok uzaklaşmamasını, doğru yolda, sabit ve istikrarlı bir şekilde durmasını sağlar. Bu vesileyle âşık, sevgiliyle doğrudan teması geçecek yetenekte olmasa da, merkezin çekim gücünün yardımıyla, en azından uzaktan bile olsa, merkezin etki alanından da çıkamamakta; "(...), herhangi bir biçimde de olsa, İlke'ye bağlı (Guenon, 1989: 42)" kalmaktadır:

Kûyundan itse 'azm-i sefer cân-ı mübtelâ

Zâd-ı râh ana gussa vü nâle nevâledür (Bâkî/ G. 84, b. 5)

(Canına tutkun olan, senin bulunduğun yerden ayrılmaya niyet etse, ona keder ve iniltir yol azığı olur.)

Bâkıya ister isen kalbe safâ virmek eger

Ka'be-i kûyına var döne döne eyle tavâf(Bâkî/ G. 231, b. 5)

(Ey Bâkî! Eğer kalbe safâ vermek istersen; onun bulunduğu yere git ve orayı döne döne tavaf et.)

Kutsal Mekâna Ait Unsurların Felsefî Açıdan Değerlendirilmesi

Sevgilinin bulunduğu her yer, o denli kutsal kabul edilir ki, sık sık cennete teşbih edilir; hatta bazen cennetten bile üstün tutulur. Âşık için en kasvetli, en karanlık mekânlar sevgilinin bulunmadığı mekânlardır; bu mekânlar cennet bile olsa da, âşıkta cehennem gibi görünmektedir:

Bâkıyâ gül-şen-i firdevsi bana 'arz itm

Âsitânın ben anun menzil ü me'vâ bilürin (Bâkî/ G. 363, b. 5)

(Ey Bâkî! Cennetin gül bahçesini bana gösterme; ben onun eşliğinin makamını bilirim.)

Bağ-ı behişt-i kûyına yârun irem diyü

Hak'tan hemîşe uçmağa bâl ü per isterin (Bâkî/ G. 386, b. 2)

(Sevgilinin bulunduğu yerin cennet bahçesine ulaşayım diye, uçmak için Allah'tan daima kanat isterim.)

Bahâr u bâğ ise maksûd hüsn-i yâri görün

Garaz cinân ise kûy-i nigâra varı görün (Bâkî/ G. 257, b. 1)

(Maksat bahar ve bahçe ise sevgilinin güzelliğini görün; maksat cennet ise varın sevgilinin mahallesini görün.)

Ser-i kûyuñ sanemâ cennet-i a'lâ bilürin

Müntehâ kâmetüñi Sidre vü Tûbâ bilürin (Bâkî/ G. 363, b. 1)

(Ey sevgili! Senin bulunduğun yeri en yüksek makamlı cennet bilirim; uzun boyunu ise Sidre ve Tuba bilirim.)

Riyâz-ı cennetüñ ey reşk- i hûrî

Bulunur kûyuña nisbet kusûrı (Bâkî/ G. 511, b. 1)

(Ey herkesi kıskandıracak güzellikteki sevgili! Senin bulunduğu yerle kıyaslandığında cennet bahçesinin bile kusuru bulunur.)

Sevgilinin mekânı, "Sadece eşikleriyle bile insanlık serüvenini simgeleştirecek kadar düşsel bir zenginlik ifade ederler (Lekesiz, 2006, 39)". Çünkü "Her eşik kutsal bir nesnedir (Bachelard, 1996, 236)" ve âşık, sevgilinin eşğine kavuşmakla, sevgiliye, dolayısıyla ölümsüzlüğe kavuşmayı eşdeğer görür:

İşigün hâkine ser- çeşme- i hayvan dirler

Kapuna matla'-ı hûrşîd- i dırahşân dirler (Bâkî/ G. 144, b. 1)

(Senin eşğinin toprağına ölümsüzlük suyunun kaynağı; kapına da, parlak güneşin doğduğu yer diyorlar.)

Sevgilinin mekânındaki toprak da çok çeşitli hayallerle birlikte, sık sık söz konusu edilir. Âşık, sevgilinin ayağının toprağını, gözüne sürme olarak çeker, ayağının toprağına yüz sürer; aşk derdinin ilacını bu mekânda arar:

Bir 'aceb dârü's-şifâdur kûyî derd ehline kim

Anda hep nâ-hoş varan bi- çâre gâyet hoş gelür (Bâkî/ G. 56, b. 4)

(Derd ehline sevgilinin bulunduğu yer bir acayip şifa yeridir. Ona mutsuz ve çaresiz giden gayet hoş gelir)

Ola kim bir pâre yaşın dindürüp kanın kese

Hâk-i pâyun tütüyâsın dide-i hun- bâre çek (Bâkî/ G. 254, b. 2)

(Ola ki bir parça yaşını dindirip kanın keser düşüncesiyle; ayağının toprağının sürmesini kan sağan gözlerine çek.)

Ancak hem arzu edilen hem de ulaşılması neredeyse imkânsız olan bu mekâna yakın olmak hiç de kolay değildir. Âşık, sevgiliye ulaşabilmek için, onun mekânını çevreleyen bütün engelleri aşmalıdır. Her ne kadar başlangıçta herkes, merkez nokta (sevgili, sultan, övülen) ya aynı mesafede olsa da, bu mekân, herkesin istediği zaman gireceği bir mekân olmaktan çok bir takım üstün özelliklere sahip insanların ulaşabileceği, özel bir yerdir ve buraya olan mesafenin uzaklığını ya da yakınlığını, kişinin çabası belirleyecektir.

Bu iki eş zamanlı öge (sevgili- âşık)nin hem kendisini var edebilmesi hem de diğer öge ile birleşerek yeni bir var olma sürecini gerçekleştirebilmesi uğraşı sırasında, sevgili ile âşık arasındaki mesafeyi arttıran ya da en azından bu süreyi arttıran çeşitli engeller ortaya çıkabilir. Sevgilinin mekânındaki bu engellerin "(...) amacı, erginlenmemişlerden, istenmeyen kişilerden büyüsel- dinsel bir alanı korumaktır. (Eliade, 2003: 367)". Sevgilinin mekânı dinsel, kutsal ve büyüsel ve "(...) Kutsallığının bozulmadan korunması için sınırları yalın işaretlerle (Lekesiz, 2006: 57)" çevrilmiştir. Bu ayırma ve sınırları belirleme yöntemi ile bu mekân, kutsal olmayan mekândan ayrı tutularak korunaklı bir hâle getirilmiş hem de dıştaki kutsal olmayan nesnelere, bu mekâna ansızın girerek başını belaya sokmasını engellenmiştir. Bu sınırlar ve

engeller, kutsalın kendisini örtmesi, gizlemesini sağlar ve böylece merkezde olan, kutsalı koruma altına alır. Engeller, başka bir açıdan değerlendirecek olursak, "hiçlik" e bir gönderme yapar; dünyada sonsuzluk diye bir şey olmadığını, her şeyin bir sınırı ve sonu olduğunu gösterir:

Kapunda hâk-i râh olmak bana va'llâhi rif'atdûr

Egerçi kim beni düşkün sanup üftâdedür dirler (Bâkî/ G. 185, b. 4)

(Beni düşkün sanıp biçare deseler bile senin kapında yolunun toprağı olmak benim için bir büyük bir rütbedir.)

Ârzû eylemezin saltanat-ı dünyâyı

Hidmet-i hâk-i der-i yâr yiter câh u celâl (Bâkî/ G. 294, b. 4)

(Dünyanın saltanatını arzulamayın. Sevgilinin kapısının toprağına ulaşma gayreti bile en büyük mevki ve rütbedir.)

Âşıkın, sevgiliye ve onun bulunduğu mekâna bu denli yakın olma arzusunun bir başka sebebi de onun "koku" sudur. Çünkü koku, beyne doğrudan iletiildiği için, en hızlı ve en önemli hatırlatıcılardan biridir. Âşık, sevgilinin kokusunda aslî vatan (bezm-i elest) kokusunu almaktadır. Bu yüzden, saba yelinin ona hediye olarak sevgilinin kokusunu getirmesini ister:

Hâk-i rehûn sabâyili 'âşika armağân ide

Hak bu ki ayağın tozu tuhfe-i rûzgârdur (Bâkî/ G. 88, b. 4)

(Saba yeli, senin yolunun toprağına aşığı hediye eder; rûzgârın ayağının tozunu hediye etmesi haklı; doğru olan harekettir.)

Bir başka açıdan değerlendirecek olursak merkez noktayı temsil eden sevgili aynı zamanda başlangıcı ve sonu olmadığı için zamansızlığın, aşağısı ve yukarısı olmadığından dolayı da mekânsızlığın da sembolüdür. Yani sevgili ne bir zamana ne de bir mekâna aittir.

Sevgili, evrensel ve ideal insanın, yani "insanı- kamil" in temsilcisidir. İnsan-ı kamil ise bütün evrenin ve alemlerin sentezidir. Bu sebeple, âşıkın, ideale yakın olma isteği, bireyin, kendini gerçekleştirebilme ve her anlamda bütünsel ve tam varlık olabilme gayretinin bir göstergesi olarak da kabul edilebilir.

Merkeze yakın olmak için verilen tüm mücadeleler, çekilen tüm sıkıntılar; bir bakıma, âşıkın onu ölümsüzlüğe götürebilecek pek çok aktiviteyi yapabilme olanağı bularak kendisini gerçekleştirerek, ölümsüzlüğe ulaşma arzusu olarak da tanımlanabilir. Merkeze yakın olmak, onun koruması altında olmak ve kutsanmak demektir. Çünkü âşık burada, "(...) kutsal olmayan mekândan kutsal mekâna, geçici olandan gerçekliğe, sonsuzluğa, ölümden yaşama, insanlıktan tanrısalığa (Eliade, 2003: 367)" geçer ve böylece "Geçmişteki, geçici ve nedensiz varlık, yerini gerçek, sürekli, etkin ve yeni bir varlığa bırakır (Eliade, 2003: 367)".

Merkezin dışında olmak "yok olmak" ya da "öteki" olmak, kapının veya duvarın gerisinde olmaktır. Oysa "Kapıların arkalarında, önlerinde rastladığımız, bulduğumuz, tanıdığımız, keşfettiğimiz hallerden ve yüzlerden beslenerek çoğalır, yayılır..." (Lekesiz, 2006: 36). O halde âşık, bu kapıdan içeriye girmeli, sevgilinin kalbine giden bütün engelleri aşmalıdır. Kapı, sevgilinin gönül kapısıdır; gönül kutsaldır ve bu gönül kapıları, doğrudan kutsala açılırlar. Kapılar açılır ve bütün sınırlar ifşa olur; uzaklar yakın olur; bilinmezler bilinir. Kutsala açılan her kapı, manevi rehber görevi görür. Bu sebeple sevgilinin kapısında dilenci bile olmak âşık için önemli bir payedir ve şeref vesilesidir:

Bâkîyâ bana gedâ-yı der-i yâr olmakdur

Mâye-i 'izz u şeref pâye-i baht u ikbâl (Bâkî/ G. 294, b. 5)

(Ey Bâkî! Sevgilinin kapısının dilencisi olmak bana izzet ve şeref mayası, ikbal ve baht payesidir.)

Manevi haller ile iletişim kurma kapısı olan bu dar ve engelli kapı (gönül) dan geçemeyenler çokluk, çeşitlilik, kesret içerisinde boğulur ve birleştirici bilgiye “bir” in bilgisine yükselemezler. Sevgilinin mekânının dışında kalan hiçbir nesne, kişi v. s. kendini gerçekleştiremez ve kendisinin ötesine geçemez; onun gerisinde kalır ve bu ulaşılmaz gücü hiçbir zaman yakalayamayacağını fark eder. Sevgiliye yakın olmayı başaramayanlar “(...) hiçbir zaman O’nun gerçek bilincine varmazlar, varamazlar da (Guenon, 1989: 42)”:

Veren bûsûret-i mevhûma revnak reng-i hüsnündür

Gülistan- ı hayâlîm nev- behârim varsa sendendir (Şeyh Galip/ G. 15, b. 3)

(Ben gerçekten yokum; vehimden doğmuş bir suretten ibaretim; bu surete bir parlaklık veren, senin güzellik rengindir. Hayalimin gül bahçesi, ilkbaharım varsa, ancak sendendir.)

Gören ser-geştelikte gird-bâd-ı deşt zanneyler

Fena ender-fenayım her ne varım varsa sendendir (Şeyh Galip/ G. 15, b. 7)

(Öylesine başım dönüyor, öylesine dönüp duruyorum ki gören, çölün kasırgası sanır; yokum, yokluk içinde yokluk kesilmişim; her ne varım varsa, ancak sendendir.)

Sonuç

Sevgilinin mekânı, âşık onu hatırlatan en değerli unsurlardandır. Âşık bu mekânda düş kurar, bu mekânda ağlar; duygu dünyasını en samimi şekilde bu mekânda ortaya koyar. Onun varlığı, en çok bu mekânda iken anlam kazanır. Bu mekân âşıkın mutluluk mekânıdır; özel bir mekândır ve bu sebeple, bu türden özel mekânların özel bir incelemeye tabi tutulması gerekir. “Şey (mekân v.s.) ler” e anlam verebilmek, gerçeklikle semboller arasındaki bağlantıyı doğru kurmakla mümkün olacaktır. Çünkü edebî metinlerde kullanılan semboller,eserin anlamına “yüce” lik katmakta; metnin anlamındaki bu “yücelme”, okuyucunun ruh ve hayal dünyasında bir dikeyleşmeye sebep olmaktadır. Bu dikeyleşme; kutsal olana doğru bir yücelme ya da yükselmedir. Böylece, edebî metin, kendi kaynağını ve köklerini aşarak, bizi daha yükseğe taşıyacak, insanı ilahî gerçekle yüzleştirecek ve böylece daha derin anlamlara ulaşmamızı sağlayacaktır. Edebî metinlerin ve yayılan anlamı hem eseri hem de yorumcuyu özgürleştirir.

Sevgilinin mekânına ait sadece birkaç unsurla sınırlandırdığımız bu değerlendirmeleri daha da genişletmek ve bu unsurların sayısını arttırmak mümkündür. Bu çalışma da, metnin arka planını anlamlandırabilme noktasında en çok yardımcı olabilecek ve en çok dikkati çeken unsurlar değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeleri genişletmek elbette ki mümkündür. Unutulmamalıdır ki, kutsal olan her nesne, insanların düşlerinde derin ve genişleyen bir anlam değeri taşır.

KAYNAKÇA

- ANDREWS,Walter (2001). *Şiirin Sesi Toplumun Şarkısı*, İstanbul: İletişim Yayınları
BACHELARD, Gaston (1996). *Mekânın Poetikası*, İstanbul: Kesit Yayınları.
ELIADE, Mircea (2003). *Dinler Tarihine Giriş*, İstanbul: Kabalıcı Yayınları.
GÖLPINARLI, Abdülbaki (1994). *Şeyh Galip Divanı'ndan Seçmeler*, İstanbul: MEB Yayınları.
GUENON, Rene (1989). *İslam Maneviyatı ve Taoculuğa Toplu Bakış*, İstanbul: İnsan Yayınları.
GUENON, Rene (2004). *Alemin Hükümdarı- Dînlerde Merkez Sembolizmi*, İstanbul: İnsan Yayınları.
KÜÇÜK, Sabahattin (1994). *Bâkî Divânı- Tenkitli Basım*, Ankara: TDK Yayınları.
LEKESİZ, Ömer (2006). *Sevgilinin Evi*, İstanbul: Selis Yayınları.
WILCOX, Lynn (2001). *Sufizm ve Psikolojisi*, İstanbul: İnsan Yayınları.